

керівництва, з яким юрисконсульт перебуває в трудових відносинах, але незважаючи на це, юрисконсульт у своїй діяльності повинен керуватися лише законодавством, принципами законності, справедливості та верховенства права.

Для юридичної консультативної діяльності характерна ознака процедурності (процесуального характеру), яка виражається в дотриманні вимог закону, встановлених до процедури вчинення конкретної професійної дії. Кожна юридична дія здійснюється юрисконсультом за певним алгоритмом, під чим розуміється набір дій з визначеною послідовністю, які об'єднує спільна мета у вигляді отримання бажаного результату чи досягнення поставленої цілі [2]. Матеріальне право реалізується за допомогою ряду норм процесуального права. Наприклад, право на звернення до суду має кожна особа (фізична чи юридична), але юрисконсульт володіє спеціальними знаннями процесуального законодавства щодо реалізації цього права.

Разом з цим, поряд із загальними характеристиками юридична консультативна діяльність має специфічні ознаки, які дозволяють її виокремити серед інших видів юридичної діяльності та є характерними тільки для неї. Такими специфічними ознаками юридичної консультативної діяльності є: 1) її тісний зв'язок з діяльністю підприємства (установи, організації), чим обумовлені посадові обов'язки юрисконсульта; 2) мета діяльності, яка полягає у представництві та захисті інтересів організаційної структури, юридичне обслуговування якої здійснює юрисконсульт.

З огляду на зазначене та беручи до уваги виявлені специфічні ознаки юридичної консультативної діяльності, стає можливим запропонувати авторське визначення поняття «юридична консультативна діяльність». Отже, юридична консультативна діяльність – це різновид юридичної діяльності, що тісно пов'язана з діяльністю підприємства, установи чи організації, та спрямована на представництво і захист інтересів тієї організаційної структури, юридичне обслуговування якої здійснює юрисконсульт.

Здійснивши аналіз юридичної консультативної діяльності через призму основних властивостей юридичної діяльності стає можливим дійти висновку, що вони мають місце й у професійній діяльності юрисконсульта, але проявляються в ній особливо.

#### Список використаних джерел:

1. Академічний тлумачний словник (1970-1980) [Електронний ресурс] : – Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/konsuljtacija>.
2. Алгоритм : [Електронний ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Алгоритм>.
3. Бризгалов І.В. Юридична деонтологія: Короткий курс лекцій. – К.: МАУП, 2000. – 2-ге вид., випр. –48 с.
4. Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти. – К.: Знання, 2005. –375 с.
5. Конституція України від 28 червня 1996 р. //Відомості Верховної Ради України.- 1996.-№30.-ст.141. [Електронний ресурс] : – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2008 № 1040 [Електронний ресурс] : – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1040-2008-п>.
7. Юридична деонтологія / Ю.А. Ведерніков, С.О. Кульбач, А.М. Кучук. – Дніпропетровськ:вид-во «Свідлер А.Л.», 2011. – 206 с.

Аспірант докторантури та  
ад'юнктури НАВС

Волковська Анна Сергіївна

**ЧЛЕНИ СІМ'Ї ЯК ПОТЕРПІЛІ ВІД ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 345<sup>1</sup>  
КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

Верховною Радою України було прийнято Закон України № 421-VIII від 14 травня 2015 р.

«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів», яким внесено зміни до Кримінального кодексу України (далі – КК України) та посилено гарантії законної професійної діяльності журналістів. Із внесенням до КК України відповідних змін та передбаченням спеціальних кримінально-правових норм про відповідальність за посягання на професійну діяльність журналістів, виникли певні ускладнення щодо визначення кола можливих потерпілих від злочинів передбачених ст. 345<sup>1</sup>, ст. 347<sup>1</sup>, ст. 348<sup>1</sup>, 349<sup>1</sup> КК України. Зокрема, це стосується і з'ясування змісту поняття «членів сім'ї».

Слід звернути увагу на питання щодо чіткого визначення поняття «членів сім'ї», як можливих потерпілих від даного злочину.

У Конституції України відсутня узагальнена норма-дефініція поняття «члени сім'ї». Однак самі терміни «сім'я», «члени сім'ї», «сімейне життя», тощо без визначення змісту вживаються неодноразово. Важливе значення для розуміння терміну «член сім'ї» мають конституційні положення про ґрунтування шлюбу на вільній згоді жінки і чоловіка, про рівні права і обов'язки кожного із подружжя у шлюбі та сім'ї (ст. 51), про рівність дітей у правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза шлюбом (ст. 52), та інші конституційні норми і принципи. У ст. 63, якою визначено, що особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом [2].

Однак, у Кримінально-процесуальному кодексі поняття «члени сім'ї» визначено у поєднанні, як один термін, та у відповідності до п. 1 ч. 1 ст. 3 КПК України, мають таке значення: чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі [3].

На відміну від вище зазначеного нормативного акту у Законі України «Про запобігання корупції» вживається термін «члени сім'ї» – особи, які перебувають у шлюбі, а також їхні діти, у тому числі повнолітні, батьки, особи, які перебувають під опікою і піклуванням, інші особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі [6].

У ст. 3 Сімейного кодексу України визначено, що сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Тобто, членами сім'ї можуть бути й особи, які спільно проживають, не перебуваючи у шлюбі [8]. Виходить що, одна і та сама особа може бути одночасно як близьким родичом, так і членом сім'ї. Крім цього у ст. 21 зазначеного кодексу передбачено, що проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою для виникнення у них прав та обов'язків подружжя.

Житловий кодекс України (далі – ЖК України), визначає, що до членів сім'ї наймача належать дружина наймача, їх діти і батьки. Членами сім'ї наймача може бути визнано й інших осіб, якщо вони постійно проживають разом з наймачем і ведуть з ним спільне господарство (ст. 64). Аналогічні положення у відношенні членів сім'ї власника будинку (квартири) містяться у ст. 156 ЖК України [1].

У п. 14.1.263 Податкового кодексу України зазначено, що членами сім'ї фізичної особи першого ступеня споріднення вважаються її батьки, чоловік або дружина, діти, у тому числі усиновлені. Інші члени сім'ї фізичної особи вважаються такими, що мають другий ступінь споріднення [4].

В Цивільно-процесуальному кодексі України ст. 52 визначено перелік осіб, які мають право відмовитися від давання показань, при цьому зазначено, що фізична особа має право відмовитися давати показання щодо себе, членів сім'ї (чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, над якою встановлено опіку чи піклування, член сім'ї або близький родич цих осіб). Аналогічне визначення міститься в ст. 27 Кодексі адміністративного судочинства

України.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», сім'я – це особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Права члена сім'ї має одинока особа. У ст. 4 зазначеного закону передбачено, що до складу сім'ї включаються чоловік, дружина; рідні, усиновлені та діти цих осіб віком до вісімнадцяти років, а також діти, які навчаються за денною формою навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації до досягнення двадцяти трьох років і які не мають власних сімей; неодружені повнолітні діти, які визнані інвалідами з дитинства I та II груп або інвалідами I групи і проживають разом з батьками; непрацездатні батьки чоловіка та дружини, які проживають разом з ними і перебувають на їх утриманні у зв'язку з відсутністю власних доходів; особа, яка проживає разом з одиноким інвалідом I групи і здійснює догляд за ним; жінка та чоловік, які проживають однією сім'єю, не перебувають у шлюбі, але мають спільних дітей. При цьому до складу сім'ї включаються незалежно від місця проживання (перебування) або реєстрації діти, які навчаються за денною формою навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації до досягнення двадцяти трьох років і не мають власних сімей. До складу сім'ї не включаються особи, які перебувають на повному державному утриманні [5].

На нашу думку, заслуговує уваги тлумачення терміну «член сім'ї», роз'яснене Рішенням Конституційного Суду України (далі – КСУ) від 3.06.1999 р. №5–рп/99. Згідно даного рішення до кола членів сім'ї належать дружина (чоловік), їхні діти (є членами сім'ї незалежно від того, чи є ці діти будь-кого з подружжя, спільні або усиновлені, народженні у шлюбі або позашлюбні) і батьки. За умови постійного проживання та ведення спільного господарства до членів сім'ї можуть бути віднесені близькі родичі (рідні брати, сестри, онуки, дід, баба), а також інші родичі або особи, які не перебувають у безпосередніх родинних зв'язках (неповнорідні брати, сестри; зять, невістка; вітчим, мачуха; опікуни, піклувальники, пасинки, падчерки та ін.). Відповідно до рішення КСУ основними критеріями віднесення особи до «члена сім'ї» є наявність кровних (родинних) зв'язків чи шлюбних (фактичних шлюбних) відносин; постійне сумісне проживання на одній житловій площі і ведення спільного господарства [7].

Отже, під членами сім'ї, в аспекті потерпілих від вищевказаного злочину слід розуміти – осіб, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі осіб, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі.

#### Список використаних джерел:

1. Житловий Кодекс Української РСР від 30.06.1983 № 5464-X [Електронний ресурс]. – Режим доступу. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>.
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради України – К., 2014. – №46. – ст. 2046. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
4. Податковий кодекс України Закон, від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
5. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям : Закон від 01.06.2000 № 1768-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1768-14>.
6. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 7 квітня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 40. – Ст. 404.
7. Рішенням Конституційного Суду України від 3.06.1999 р. №5 –рп/99. [Електронний ресурс]. – Режим доступу. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-99>
8. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – Ст. 135.

Старший науковий співробітник